

Aan het einde van de zomer van '41 was komen vast te staan dat in de loop van '42 begonnen zou worden met de *Entjudung* van heel Nederland: ca. honderdveertigduizend *Volljuden* moesten, transport na transport, naar het oosten gedeporteerd worden. Dat vergde een *Durchgangslager*. Maar waarom zou men een nieuw kamp bouwen als Westerbork er al was? Wel te verstaan, Westerbork was te klein maar wat er was, leek een bruikbare kern te bieden voor een *Durchgangslager*; dat dat kamp dan ver van het grote Joodse centrum Amsterdam zou komen te liggen, leek alleen maar een voordeel – zo ook, dat het al bewoond was. Wij achten het namelijk waarschijnlijk (bewijzen zijn er niet voor, maar het lag in de lijn van het Duitse beleid) dat de bezetter al in een vroeg stadium vertrouwde dat hij een aantal Duitse Joden die in Westerbork verbleven, in ruil voor bepaalde privileges (uitstel van deportatie bijvoorbeeld), bereid zou vinden, een groot deel van het werk te doen dat een in vol bedrijf zijnd *Durchgangslager* met zich zou brengen.

In de laatste maanden van '41 werd binnen het ressort van de *Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD*, Harster (hij zou in ons land de direct verantwoordelijke zijn voor het vlotte verloop van de deportaties), afgesproken dat Westerbork belangrijk uitgebreid zou worden; zo werd begin december op verzoek van Harster door de *Rüstungs-Inspektion Niederlande* en de *Zentralauftragsstelle* bepaald dat in het eerste kwartaal van '42 250 ton en in het tweede ca. 180 ton ijzer en staal 'zu Lasten des holl. Versorgungs-Kontingentes' (niet dus ten laste van de contingenten voor Duitse opdrachten – dat was een beslissing van Seyss-Inquart geweest) ter beschikking gesteld zouden worden om er 'für Emigrantenlager Westerbork' '19 000 Bettstellen' mee te vervaardigen.¹ Begin '42 kregen voorts het Delftse aannemersbedrijf G.B. van Hoek (de lezer kwam dit bedrijf al tegen in de paragraaf over het concentratiekamp Amersfoort) en de Ede'se aannemersfirma van de gebroeders Modderkolk opdracht, voor Westerbork 24 grote houten barakken te vervaardigen, en wij nemen aan dat andere Nederlandse firma's korte tijd later tal van opdrachten kregen op installatiegebied. De vervaardiging van de barakken geschiedde in de werkplaatsen van de genoemde aannemersbedrijven, ver van Westerbork dus – de barakken zouden, als zij klaar waren, in Westerbork alleen maar gemonteerd behoeven te worden. De kosten van de uitbreiding van Westerbork, en trouwens ook van de exploitatie, werden door de bezetter geput uit de inbeslaggenomen Joodse vermogens: in '42 en '43 samen (gegevens over '44 en '45 ontbreken) ruim f 10 mln.

¹ *Aktennotiz*, 11 dec. 1941, van de *Rüstungs-Inspektion Niederlande* en de *Zentralauftragsstelle* (GC, C (64) 013).